БЕОГРАДСКЕ НОВИНЕ

ПАВЛЕ МАРКОВИЋ АДАМОВ

Цртеж пером

Од д-ра Каменка Суботића

—

Жао ме је, што раније нисам сазнао за тридесетогодишњицу Адамовљеву, да се прикладним описом одужим и својем бившем професору, књижевнику, којега високо ценим, човеку, који је заиста честит.

Шта се може рећи, са неколико речи. Шта ли се може написати за новине на брзу руку.

Па ипак — да рекнем оно, што ми пре на памет дође, да избаберем макар неколико од оних осећаја, што их у души ми буди помисао на његову тридесетогодишњицу, његов драгоцени књижевни рад и његово чојство.

Неколико година био ми је професор у карловачкој гимназији и ја сам га врло волео. Но и сам био сам од оних, што мрзе професоре (које тек доцније, када се опаметимо, почињемо ценити), али њега смо сви волели. Паја! То је било име омиљено, сваки је у њему гледао добра човека и идеалног пријатеља омладине.

Утицај на нас вршио је велики. Предавао нам је српски језик и са ванредном љубављу учио нас најлепши словенски језик волети и на његову чистоту пазити. Уз ретке класичне професоре Живановића и Врховца Марковић је најлепше пристајао као учитељ српскога језика и сејач љубави и смисла за српско. Сви смо га нарочито ценили као књижевника.

Тада су баш у јеку биле његове приповетке, оне приповетке, чији културни значај наша смрзнута књижевна критика још није у стању оценити.

Све се у главу натурају неке теорије, доктрине се грчевито држимо, па заборављамо питати: како си, пишче, постао, ко си и одакле си и шта хоћеш да кажеш народу своме?

Не испитујемо ми то, не питамо ми за то, већ, често пута сурово, задевамо ово или оно и све ми нешто боље знамо, нешто дубоко чујемо.

Ето пишемо о Адамову, а и не знамо, шта је равни Срем, немамо подобности разумети песму славујеву у Фрушкој Гори. Зар само то? Не. Ми не знамо, шта је јутро у Срему, шта је звездана ноћ са бескрајно занимљивим лавежом паса и шкрипом ђермова, праскозорје са мистичним кукурикањем петлова. Ми не разумемо звоњење сремских звона, радости народне, његову тугу и борбу; његове тежње празне и здраве, не разумемо... а хтели би писати о Адамову!

Што је Тишко мору и острву, што је Јанко Мачви, то је Адамов Срему. Он је песник Срема и тумач живота српскога племена тамо, где звона тако лепо звоне, где се жито жути као злато, где живи народ, готово заборављен од своје интелигенције, а толико добар и тако подобан за прогрес и цивилизацију. Ко не познаје Срем, не познаје Адамова.

Он се у млађе своје доба угледао нешто на Росегера, али су његове приповетке у главном његове, жива слика његове душе и углађена слика Срема. Углађена! Да, углађена, дотерана, умивена.

Па зар нема у Срему и каљуге и блата, чкаља, корова и парлога?

Има.....

Но оставите то другима. Душа песничка, душа идеална, добро срце тражи само лепо, милује гледати само добро, воли о томе писати, певати. Родиће се човек мрких и тмурних погледа и он ће описивати, како су прљаве каљуге у Срему, како чкаљ боде, како коров треба чупати. Нека то описује, јер је Адамов већ описао, како је небо ведро, како сунце топло сјаје, како је душа девојачка чиста, како у сељаку сремском има још много добра.

Тако је писао, јер тако мисли и тако осећа, а тако је и одгајен. Родно се и одрастао у Срему, одгајио га народни идеализам карловачке гимназије, по том је сам ступио у службу, да српску децу српски одгаји. Зар је могао друкчије писати! Срем је пун српског народног идеализма; у Карловцима нема борбе за министарске столице и каријеру у државној служби. Карловци, то типично калуђерско место, ипак има једно српско срце. Тамо су живе идеје Вукове, тамо се Илијада поређује са српским народним песмама, у ваздушном простору лепрша се тамо дух Бранков, тамо је писао приповетке писац, који уређује Бранково, свесрпско коло. И такви писац не руши, нити обара, већ крепи, диже, разведрава.

У осталом сви људи нису једнаки. Један види на ружи трн, други ружу на трну. Адамов воли руже, цвеће, мирис зоре, жутило пшенице, добре душе. То воли он, то воли његова приповетка, која ће у српској књижевности бити трајни документат, како је некада једна идеална душа идеално писала о своме китњастоме Срему, о своме народу. Најзад, те ће приповетке и за оне агитаторе, који су незадовољни са народним стањем у Срему, па желе и раде на побољшању и напретку, бити вазда путовођа у одабирању зла и добра у народу нашем тога крају.

С тога Адамовљеве приповетке имају велику цену и у томе лежи његова велика заслуга као јавног радника. Заслуга! Излишно је било о томе говорити, јер он не тежи ни за каквом славом, ни за каквим заслугама. Пун је истинска чојства и као писац и као човек, те ради, што му је то у души, а не тежи за праскањем ракетли и бомби. Та он је наш — Паја...

Због тога ми је, и опет велим, жао, што пре нисам сазнао за доба тридесетогодишњице његовога књижевног рада, па да за „Београдске Новине“, које вазда са задовољством истичу сјајне појаве у нашем народу, напишем опширнији и прикладнији састав, у којем би, ако не све, оно барем што мислим да треба, било речено. Овако је речено само оно, што се може на брзу руку казати, што се може написати на суморној Влтави, за дана студена и снежна. Има ли у говору моме ма и мало топлине, не треба се чудити. Мисао на Адамова живо ми је предочила, како у нашем китњастом Срему сунце топло сија, птице весело цвркуњу, бујна вегетација дивно мирише, како се песма весело разлеже.

Златни Праг, 25—XI—904.

ПИСМА ИЗ ПЕТРОГРАДА

„Београдским Новинама“

—

IV.

Офанзива — Алексејев и Спиридович — Руско-јапански спор — Мишљење једнога Француза — А шта ради Штесел?

Па како, како? Шта је код вас ново?

Код нас је тако рећи све по старом. Ви наравно очекујете судар испод Мукдена, а очекујемо га и ми. Па кад ће да почне офанзива? На то се не може тачно одговорити. Барем кругови, у којима се ја крећем, не знају ма да су (не примите за самохвалисање) прилично извештени. У осталом така питања и нису ништа друго до строге војничке тајне, па тешко да ће их и много униформованих знати, јер то је ствар генералнога штаба и государева. Ипак толико се за тврдо зна, да зима без боја проћи неће, а оно што ви очекујете (одлучну битку) као да меродавни кругови очекују тек — на пролеће. Па ко ће већ толико дуго чекати на тај одсудни час? Будите стрпљиви, а не заборавите, да има и то мишљење, како ће се убрзо обе војске ударити, јер сам Куропаткин мисли, како су му сада, по одласку Алексејева, руке одрешене, те може са целокупном армадом располагати.

Тако мисле противници Алексејевљеви, они људи, што га криве и за последње битке пребацујући му да као врховни није довољну силу ставио на расположење Куропаткину и код Љаојанга и на Шаху. Но међу те противнике вице-краљеве не спада познати наш коњички генерал Спиридович. Он је што више велики позул Спиридович. Он је шта више велики позул Спиридович. Он је шта више велики позул Спиридович. Он је шта

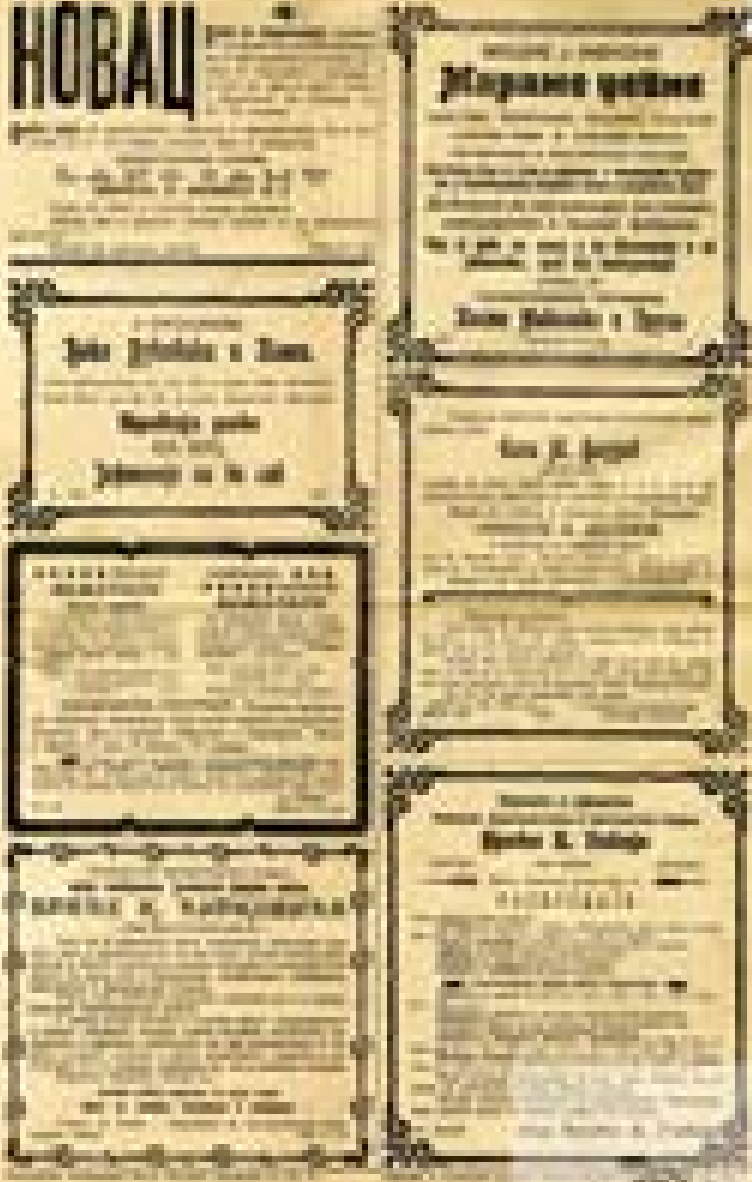
НОВАЦ